የሴቶች እና ማህበራዊ ጉዳይ ዘርፍ የሙስና ሥጋት ግምገማዊ ጥናት

የፌደራል የሥነምግባር እና የፀረ-ሙስና ኮሚሽን
FEDERAL ETHICS & ANTI-CORRUPTION COMMISSION

1993

ከሙስና የጸዳች ኢትዮጵያ
CORRUPTION FREE ETHIOPIA

ሚያዚያ/2015

<u>አዲስ አበባ</u>

	ማውጫ	
ቁጥር	**ርእስ/ንኡስ ርእስ**	**ገፅ**
	የጥናቱ ማጠቃለያ (Executive Summary)	3
ክፍል አንድ	**መግቢያ**	4
1.1.	**የጥቱ ዳራ** (Backgraound Of The Study)	4
1.2.	**የዘርፉ አጠቃላይ መረጃ**	7
1.2.1.	ዘርፉ የተቋቋመበት አላማ እና የሚያከናዉኗቸው ተግባራት	7
1.2.2	**በዘርፉ ስር ያሉ እና በጥናቱ የተካተቱ የፌደራል ተቋማት**	9
1.3.	**የጥናቱ ዓላማ**	9
ክፍል ሁለት	**ተዘማጅ ፅሁፎች ትንተና**	10
ክፍል ሶስት	**የጥናቱ መረጃ አሰባስብ ሂደትና ትንተና ዘዴ**	13
3.1.	የመረጃ ምንጮች እና የመሰብሰቢያ ዘዴዎች	12
3.2	የጥናቱ ዓይነት እና የመረጃ ትንተና ዘዴ	13
3.3.	የጥናቱ ተግዳሮቶች	14
ክፍል አራት	**የሙስና ስጋት ትንተና**	14
4.1.	**የተቋማት አደረጃጀት**	14
4.2.	**ተጠያቂነትን ማስፈን**	15
4.3.	**የተቋማት ግልጽነት**	16
4.4.	**አዋጅ፣ ደንብና መመሪያ**	17
4.5.	**የተቋማት ንብረት አስተዳደር**	18
4.6.	**የግዥ አስተዳደር**	19
4.7.	**የሰው ሃብት አስተዳደር**	20
4.8.	**የሃብት ምዝገባና ማሳወቅ**	21
4.9.	**የፕሮጀክቶች አስተዳደር**	22
4.10.	**ኦዲትና ቁጥጥር**	22
4.11.	**የሙስና ስጋት**	23
ክፍል አምስት	**የመፍትሄ ምክረ ሃሳብ**	24

የጥናቱ ማጠቃለያ (Executive Summary)

ሙስና በአንድ ሀገር ሁለንተናዊ እድገት ላይ ከፍተኛ የሆነ አሉታዊ ተፅእኖ በማስከተል የተቋማትን የስራ አፈጻጸም ይጎዳል ሀብት ያባክናል ተቋማትንም የማፍረስ አደጋ የሚያስከትል አደገኛ የሆነ የወንጀል አይነት ነው፡፡ ኢትዮጵያም በዚህ ወንጀል ከተጎዱ ሀገራት አንዷ በመሆኗ የፌዴራል የስነ-ምግባር እና የፀረ-ሙስና ኮሚሽን ይህንን ብልሹ አሰራር ጥናትን መሰረት ባደረገ መልኩ መከላከል የመሪነት ሚና ተሰጥቶት በመስራት ላይ ይገኛል፡፡ ይህ ጥናትም የዚህ ጥረት አንዱ መገለጫ ነው፡፡ ለጥናቱ ክንውን የመጀመሪያ እና ሁለተኛ ደረጃ የመረጃ ምንጮች አገልግሎት ላይ ውለዋል፡፡ የመጀመሪያ ደረጃ የመረጃ ምንጮች ቼክ-ሊስት (የዳሰሳ መጠይቅ) እና የሀሳብ ማጎልበቻ ውይይቶች (brainstorming) ሲሆኑ ከየተቋማቱ የተሰበሰቡ የተለያዩ ሰነዶች በሁለተኛ ደረጃ የመረጃ ምንጭነት ጥቅም ላይ ውለዋል፡፡ የጥናት ቡድን አባላት የተቋማት የተለያዩ የሥራ ክፍል ኃላፊዎችንና ሰራተኞችን በማወያየት እንዲሁም (እንዳስፈላጊነቱ) በምልከታ የተዘጋጀውን ቼክ-ሊስት እንዲሞሉ ተደርጓል፡፡ ይህን ጥናት ከሌሎች ለየት የሚያደርገው በቼክ-ሊስት ላይ የተነሱ ነጥቦች አዎንታዊ ምላሽ የሚሰጣቸው በሰነድ ወይም በምልከታ ሲረጋገጡ ብቻ መሆኑ ነው፡፡ የተቋማቱ ፖሊሲዎች፣ አዋጆች፣ ደንቦች እና መመሪያዎች፣ የውስጥና የውጪ ኦዲት ሪፖርቶች፣ ዓመታዊ በጀት ዕቅድ፣ የግዥ አፈጻጸም፣ ዓመታዊ የእቅድ ክንውን ሪፖርቶች፣ የሙስና መከላከል ሠነዶች፣ የጥቆማ ሪፖርት አያያዝ፣ አፈታትና ውሳኔ አሰጣጥ ሪፖርቶች፣ ወዘተ ተዳሰዋል፡፡

የዚህ ጥናት አቀራረብ በአብዛኛው ዓይነታዊ (qualitative) ነው፡፡ ገላጭ ትንተና (descriptive analysis) አሀዛዊ መረጃዎችን በመተንተን ሥራ ላይ ውሏል፡፡ ከተለያዩ ምንጮች (ቼክ-ሊስት፣ ሰነዶች እና የሀሳብ ማጎልበቻ ውይይቶች) የተሰበሰቡ ዓይነታዊ መረጃዎችን በመተንተን ይህ ጥናት በሰፊው ተቀባይነት አለው፡፡ ጥናቱ የተዘረዘሩትን ዘዴዎች በመጠቀም ጥናቱ ባካተታቸው አስራአንድ ርዕሰ-ጉዳዮች ማለትም (የተቋሙ አደረጃጀት፣ ተጠያቂነት ማስፈን፣ የተቋማት ግልፅነት፣ አዋጅ ደንብና መመሪያ፣ የተቋማት ንብረት አስተዳደር፣ የግዥ

አስተዳደር፣ የሰው ሃበት አስተዳደር፣ የሃብት ምዝገባና ማሳወቅ፣ የፕሮጀክቶች አስተዳደር፣ ኦዲትና ቁጥጥር፣ የሙስና ስጋት) የዘርፉና በስሩ ያሉ ተቋማት ነባራዊ ሁኔታ ለመረዳት ተሞክራል። ከዚህ መረጃ በመነሳትም ያሉ የሙሰና ስጋቶችን በመለየት መፍትሄ ሊሆኑ የሚችሉ ሃሳቦች ቀርበዋል። በመሆኑም ተቋማት እነዚህን የመፍትሄ ሃሳቦች ቢተገብሩ በየርዕሰ-ጉዳዩ ያሉ ክፍተቶችን በማስወገድ የሙስና ስጋቶችን ሊቀንሱ እንደሚችሉ ይታመናል።

ክፍል 1፡ መግቢያ

የፌዴራል የስነ-ምግባርና የፀረ-ሙስና ኮሚሽን ሙስና በሃገሪቷ ባሉ ተቋማት የከፋ ደረጃ መድረስ በመረዳት ችግሩን በዘላቂነት መፍታት ይቻል ዘንድ የስራ አፈጻጸምና የሙስና ስጋት ግምገማዊ ጥናት እያካሄደ ይገኛል። ጥናቱ በሴቶች እና ማህበራዊ ጉዳይ ዘርፍ ያለውን የስራ አፈጻጸምና የሙስና ስጋት የሚመለከት ነው። ሀገራችን መካከለኛ ገቢ ካላቸው አገሮች ተርታ እንድትሰለፍ መንግስት የሚያልመውን የብልጽግና ጉዞ ማሳካት እንዲቻል በሀገሪቱ ያሉ የግልና መንግስታዊ ተቋማት የተሰጣቸውን ሀገራዊ ሃላፊነት በአግባቡ መወጣት ይጠበቅባቸዋል። ይህንን ለማሳካት ደግሞ ከሙስና ጋር የተያያዘ ጉዳዮችን መዳሰስ፣ መለየትና አስፈላጊውን የመፍትሄ እርምጃ መውሰድ ይገባቸዋል። የሴቶች እና ማህበራዊ ጉዳይ ዘርፍም አንዱ ነው። ሙስና በሃገር ሁለንተናዊ እድገት ላይ ከፍተኛ የሆነ አሉታዊ ተፅእኖ በማስከተል ሃገር እንደሃገር በማይቀጥልበት ደረጃ የማድረስ ወይም ተቋማትን የማፍረስ አደጋ ሊያስከትሉ የሚችሉ ተለዋዋጭነት ባህሪ ያለው አደገኛ የሆነ የወንጀል አይነት ነው። በዚሁ መሠረት ኢትዮጵያን ጨምሮ በርካታ ሃገራት ይህን የተለዋዋጭነት ባህሪ እያሳየ ያለውን የወንጀል ዓይነት ሊመጥን የሚችል የመከላከያ ስልት በመንደፍ ስራ ላይ ለማዋል ጥረት በማድረግ ላይ ይገኛሉ። ይህ ጥናትም የተጠቀሰውን ችግር መሰረት በማድረግ የተሰራ ነው። ጥናቱ በአምስት ክፍሎች የተከፈለ ሲሆን በክፍል አንድ የጥናቱ ዳራ (background)፣ አላማዎች፣ የዘርፉ አጠቃላይ መረጃ፣ የጥናቱ ስነዘዴና የጥናቱ ተግዳሮቶችን አካቷል። በክፍል ሁለት የዘርፉ የሙስና ስጋት ጥናት ተዛማጅ ጽሁፎች ዳሰሳ ሲሆን ክፍል ሶስት የጥናቱ መረጃ አሰባሰብ ሂደትና የትንተና ዘዴ ይዟል። ክፍል አራት ዘርፍ ተኮር የሙስና ስጋት ጥናት ትንተና ተካሂዶበታል። በክፍል አምስት ለተለዩ የሙስና ስጋቶች የመፍትሄ አቅጣጫ ተሰጥቷል።

1.1. የጥናቱ ዳራ

ሙስና ተለዋዋጭ ባህሪ ያለው ወንጀል ሲሆን፤ በሃገር ሁለንተናዊ እድገት ላይ አሉታዊ ተፅእኖ የሚያስከትል ችግር ነው፡፡ ሌላው ሙስና በአደራ የተሠጠን ኃላፊነት ለግል ወይም ለሌላ ሰው ጥቅም ማስገኛ መሣሪያ አድርጎ መጠቀም ነው፡፡ የሙስና መንሠራፋት የህግ የበላይነትን ያጣምማል፣ የኢኮኖሚ እድገትን ያቀጭጫል፣ የማህበራዊ አገልግሎቶች ተደራሽነትን ያዳክማል፣ የኢንቨስትመንት ፍሰት ይገታል እንዲሁም ሥርዓት አልበኝነት እንዲንሰራፋ ምቹ ሁኔታ ይፈጥራል፡፡

ሙስናን በብቃት እና በተፈለገው ሁኔታ ለመከላከል፤ አገሮች፣ ዘርፎች ወይም ተቋማት ለሙስና የተጋለጡበትን ስጋቶች መረዳትን ይጠይቃል። ውጤታማ የሙስና መከላከያ ዘዴዎችን ለመንደፍ እና ለመተግበር መሰረቱ የሙስና ስጋቶችን መገምገም ሲሆን ይህም ተገቢውን የአደጋ መከላከያ እርምጃዎችን ለመለየት እና ቅድሚያ የሚሰጣቸውን ለመምረጥ ያስችላል። እንደዚህ አይነት እርምጃዎች የመንግስት እና/ወይም የግሉ ሴክተር ድርጅቶች ጥረታቸውን እና ሀብታቸውን በጣም አንገብጋቢ እና ተፅእኖ በሚፈጥሩ የትኩረት ቦታዎች ላይ እንዲያውሉ ያስችላቸዋል።

የፌደራል የሥነምግባር እና የፀረ-ሙስና ኮሚሽን በተሰጠው ሥልጣንና ተግባር መሰረት ለበርካታ ዓመታት አስፈላጊ ህጎች እንዲወጡ በማድረግ እና በመተግበር ሙስናና ብልሹ አሰራርን የመከላከል ተግባራት እያከናወነ ይገኛል፡፡ ከእነዚህ ተግባራት ውስጥም ጥናትና ምርምር በማድረግ ሙስናን መከላከል አንዱ ነው፡፡ በኮሚሽኑ ማሻሻያ አዋጅ ቁጥር 1236/2013 አንቀፅ 7 ንዑስ አንቀፅ 3 ላይ የተቋማት የሙስና ስጋት ዳሰሳ ጥናት በማካሄድ ውጤቱን ለህዝብ ይፋ እንደሚያደርግ ተደንግጓል፡፡

ይሁን እንጂ ፖሊሲዎች፣ ህጎች፣ አደረጃጀቶችና አሰራሮች በዘርፍ ደረጃ ሲተገበሩ የሙስና ሥጋት ተጋላጭነታቸውን በየወቅቱ በመለየት ወቅታዊ መፍትሔ የመስጠት ሥራ በቂ ትኩረት ተሰጥቶታል ለማለት አያስደፍርም፡፡ ሙስና በየጊዜው እየተከሰተ ለሀገሪቱ ኢኮኖሚያዊ እና ማህበራዊ ችግር እየሆነ ይገኛል፡፡ እንዲሁም ኮሚሽኑ ሙስናን የመከላከልና የመዋጋት ሥራን

በተቋም ደረጃ የሚከታተሉ የሥነምግባር መከታተያ ክፍሎች እንዲደራጁ በማድረግ ወደ ተግባር ቢገባም፣ እስካሁን በተቋማቱ ውስጥ የሙስና መከላከል ተግባራት ደረጃ ላይ ደርሶ አልተገኘም፡፡

በዘርፍ ስር ሊከሰቱ የሚችሉ የቁጥጥር ማነስ፣ ደካማ የአሰራር ስርዓት፣ የግለሰቦች የሥነምግባር ጉድለት፣ ግልፅነትና ተጠያቂነት አለመኖር፣ የጥቆማ አቀራረብ፤ አያያዝ እና አፈታት ግልፅነት አለመኖር እና የመረጃ አያያዝ ጥራት ችግር ለሙስና የሚያጋልጡ ብልሹ አሠራሮች እንደሆኑ ይጠቀሳል፡፡ እነዚህና የመሳሰሉት ክስተቶች በተለያዩ ዘርፎች ስር ባሉ ተቋማት ላይ የሚያስከትሉትን የሙስና ተጋላጭነት አደጋ በሙስና ስጋት ዳሰሳ ጥናት መመርመር አስፈላጊ መሆኑ ይታመናል፡፡

በመሆኑም ይህን የሙስና ሥጋት ችግር በዘላቂነት ለመቀነስ ሲባል በሴቶችና ማህበራዊ ጉዳይ ዘርፍ ውስጥ ለሙስና ሥጋት የሆኑ ጉዳዮችን ሙያዊና ስልታዊ የሆነ የተቋም የስራ አፈፃፀም እና የሙስና ተጋላጭነት ግመገማዊ ጥናት በማካሄድ የሙስና መከላከያ ምክረ-ሀሳቦችን ለማቅረብ ተሞክሯል፡፡

1.2. የዘርፉ አጠቃላይ መረጃ

1.2.1. ዘርፉ የተቋቋመበት አላማ እና የሚያከናዉኗቸው ተግባራት

፩/ የሴቶችና ማህበራዊ ጉዳዮች ሚኒስቴር የሚከተሉት ሥልጣንና ተግባራት ይኖሩታል፦

ሀ) የሴቶች፣ ወጣቶች፣ ሕፃናት፣ አካል ጉዳተኞች፣ አረጋዊያንና የሌሎች ተጋላጭ የሕብረተሰብ ክፍሎችን የሚመለከቱ ፖሊሲዎችን፣ ስትራቴጂዎችንና ሕጎችን ያመነጫል፣ ለአፈጻጸሙ ከሀገራዊ የልማት አቅጣጫ ጋር የተጣጣመ ዝርዝር መርሀ-ግብር ያዘጋጃል፤ በሚመለከተው አካል ሲጸድቅም ተግባራዊ ያደርጋል

ለ) የልማት ፖሊሲዎች፣ ፕሮግራሞችና ፕሮጀክቶች የሴቶች፣ ሕፃናት፣ ወጣቶች፣ አካል ጉዳተኞች፣ አረጋውያን እና የሌሎች ተጋላጭ የሕብረተሰብ ክፍሎች ጉዳዮችን እንዲያካትቱ ስልትና መስፈርቶች ይነድፋል፣ ይገመግማል፣ ተገቢውን ክትትልና ቁጥጥር ያደርጋል፤

ሐ) በፌደራል መንግሥት አካላት የሚዘጋጁ ፖሊሲዎች፣ ሕጎች፣ የልማት ፕሮግራሞችና ፕሮጀክቶች የሴቶች፣ ሕፃናት፣ ወጣቶች፣ አረጋዊያን፣ አካል ጉዳተኞችና የሌሎች ተጋላጭ የሕብረተሰብ ክፍሎች ጉዳይ እንዲያካትቱ ስልት ይነድፋል፣ ይገመግማል፣ ተገቢውን ክትትልና ቁጥጥር ያደርጋል፤

መ) ሴቶች፣ ወጣቶችና አካል ጉዳተኞች በሀገሪቱ የፖለቲካ፣ የኢኮኖሚና የማህበራዊ እንቅስቃሴዎች ውስጥ በንቃት ለመሳተፍ የሚያስችሏቸው እድሎች የተመቻቹላቸው መሆኑን ለማረጋገጥ የሚያስችል ስትራቴጂካዊ ዕቅድ ይነድፋል፣ ያስፈጽማል፤

ሠ) አካል ጉዳተኞችና አረጋውያን የጤና፣ የትምህርት፣ የመረጃ፣ የቴክኖሎጂ መሠረተ ልማት እና ለሌሎች ኢኮኖሚያዊና ማህበራዊ አገልግሎቶች ተጠቃሚ እንዲሆኑ ከሚመለከታቸው አካላት ጋር በመተባበር ይሰራል፤

ረ) የማህበራዊ ጥበቃ እና ዋስትና ሥርዓትን በማስፋፋት ደረጃ በደረጃ ለዜጎች እንዲዳረስ ከሚመለከታቸው አካላት ጋር በመተባበር ይሰራል፤

ሰ) የማህበራዊና ኢኮኖሚያዊ ችግሮችን ለመከላከልና በችግሩ ውስጥ የሚገኙ በተለይም አረጋውያንና የአካል ጉዳተኞች አስፈላጊ የሆኑ አገልግሎቶችን እንዲያገኙ፣ ከሚመለከታቸው አካላት ጋር በመተባበር ይሰራል፤

ሸ) የማህበራዊ ዋስትና ፕሮግራሞች ተጠቃሚዎች መረጃዎች ዘመናዊ በሆነ መንገድ ለማሰብሰብ ለማደራጀትና ለመተንተን የሚያስችል ሥርዓት ይዘርጋል፤

ቀ) የሴቶችና የሕፃናት መብቶችን በተመለከተ ግንዛቤ የመፍጠር ሥራዎችን ይሠራል፣ ይመራል፣ ድጋፍ ይሠጣል፤

በ) ሴቶች በተለያዩ የመንግሥት አካላት በውሳኔ ሰጪ የሥራ ቦታዎች ለመመደብ በቂ ትኩረት የተሰጣቸው መሆኑን ያረጋግጣል፤ በሀገር አቀፍ ደረጃ የሴቶች ልዩ ድጋፍ መብት በአግባቡ ሥራ ላይ እንዲውል ስልት ይቀይሳል፣ አፈጻጸሙንም ይከታተላል፤

ተ) በሴቶች ላይ የሚቃጡ መድሎዎችን በጥናት በመለየት መድሎዎቹ የሚወገዱባቸውን ሁኔታዎች ያመቻቻል፣ አፈጻጸሙን ይከታተላል፤

ቸ) በሴቶችና ሕፃናት ላይ የሚፈጸሙ ጎጂ ልማዳዊ ድርጊቶችና ጥቃቶችን ለመከላከል እንዲሁም ጥቃቶች ሲፈጸሙ ተገቢውን እርምጃ መውሰድ የሚያስችል ስትራቴጂ ይነድፋል ከሚመለከታቸው አካላት ጋር በመተባበር በሥራ ላይ ያውላል፤

ኀ) ጥቃት የተፈጸመባቸው ሴቶችና ህፃናት የተሟላ የጤና፣ የሥነ-ልቦና፣ የሕግና የተሃድሶ አገልግሎት የሚያገኙባቸው ማዕከላት እንዲቋቋሙ ድጋፍ ይሰጣል፣ አተገባበሩን ይከታተላል፤

ነ) ሴቶች፣ ወጣቶች፣ አካል ጉዳተኞች፣ አረጋውያን እና የሌሎች ተጋላጭ የሕብረተሰብ ክፍሎች እንደፍላጎቶቻቸው ተደራጅተው ለመብቶቻቸው እንዲታገሉና ችግሮቻቸውን ማስወገድ እንዲችሉ ያበረታታል፣ ሁኔታዎችን ያመቻቻል፤

ኘ) ከሚመለከታቸው ተቋማት ጋር በመተባበር ሴቶችና ወጣቶች በተለያዩ ዘርፎች የሚሰማሩባቸውን የሥራ እድሎች በጥናት ይለያል፤ ተጠቃሚ የሚሆኑባቸው ፕሮግራሞችና ፕሮጀክቶች ይቀርጻል፣ አተገባበሩንም ይከታተላል፤

አ) የሕፃናት መብትና ደኅንነት እንዲጠበቅ የሚመለከታቸውን አካላት ሁሉ ያስተባብራል፤

ከ) የሚመለከታቸውን አካላት በማስተባበር የሕፃናት መልካም አስተዳደግና ስብዕና ግንባታ፣ ድጋፍ፣ እንክብካቤ እና ተሀድሶ ላይ ለወላጆችና አሳዳጊዎች ተገቢውን ግንዛቤና ሥልጠና በመሥጠት ላይ ትኩረት ሰጥቶ ይሰራል፤

ኸ) በተለያዩ ምክንያቶች ለችግር የተጋለጡና ወላጆቻቸውን ያጡ ሕፃናት ጉዲፈቻን ጨምሮ በሀገር ውስጥ ባሉ አማራጭ ድጋፍና እንክብካቤ ዘዴዎች ተጠቃሚ የሚሆኑበትን ስልት ይቀይሳል፣ ተግባራዊ ያደርጋል፤ በዓለም አቀፍ ጉዲፈቻ ከሀገር የወጡ ኢትዮጵያዊ ሕፃናት በእንክብካቤ እንደተያዙ ለማረጋገጥ ጉዳያቸውን ይከታተላል፤

ወ) ሕፃናትን ከሀገሪቱ ልማት ተጠቃሚ እንዲሆኑ ለማድረግ የመንግሥትና የግሉ ዘርፍ የልማት ተቋማት ማህበራዊ ኃላፊነታቸውን እንዲወጡ ስልት ይቀይሳል፣ አፈጻጸሙን ይከታተላል፤

ዐ) ቤተሰብ እንደ ህብረተሰብ ዋና መሠረት የተሰጠውን ሕገ-መንግሥታዊ ጥበቃ በተግባር ለማዋል የሚያስፈልጉ ስልቶችን ከሚመለከታቸው ክልላዊ መንግሥት አካላትና ሌሎች ባለድርሻ አካላት ጋር በትብብር ይነድፋል፤ተግባራዊነቱን ይከታተላል፤

ዘ) ሴቶች፣ ሕፃናት፣ አካል ጉዳተኞች፣ አረጋውያን እና ሌሎች ተጋላጭ የሕብረተሰብ ክፍሎችን የሚመለከቱ ዓለም አቀፍ ውሎችን በሕግ መሠረት ይዋዋላል፤ አፈጻጸማቸውን ይከታተላል፤ ለሚመለከታቸው አካላትም ሪፖርት ያቀርባል፤

ዠ) የሴቶች፣ ሕፃናት፣ ወጣቶች፣ አካል ጉዳተኞች፣ አረጋውያን እና ሌሎች ተጋላጭ የሕብረተሰብ ክፍሎችን ሁኔታ የሚያመለክቱ ዝርዝር መረጃዎች ይሰበስባል፣ ያደራጃል፣ በሚመለከታቸው ሁሉ እንዲታወቁ ያደርጋል፤

የ) የማህበራዊ መድህን ሥርዓትን በማስፋፋት ማህበራዊ ጥበቃ ሥርዓት ተጠናክሮ እንዲቀጥል የሚያስችል ሥርዓት ይዘረጋል፣ አፈጻጸሙን ይከታተላል፤

ደ) በአዋጅ ቁጥር ፲፻፸፯/፪ሺ፪ ለሠራተኛና ማህበራዊ ጉዳይ ሚኒስቴር የተሰጡ ሥልጣንና ተግባራትን በሥራ ላይ ያውላል፤

ጀ) በአዋጅ ቁጥር ፩ሺ፩፻፸፰/፪ሺ፲፩ ለሠራተኛና ማህበራዊ ጉዳይ ሚኒስቴር የተሰጡ ሥልጣንና ተግባራትን በሥራ ላይ ያውላል፤ ፪/ በሥራ ላይ ባሉ ሌሎች ሕጎች ለሠራተኛና ማህበራዊ ጉዳይ ሚኒስቴር የተሰጡ ከአሠሪና ሠራተኛ ጉዳይ ውጭ ያሉ ሥልጣንና ተግባራት እና ለሴቶች፣ ሕፃናትና ወጣቶች ሚኒስቴር የተሰጡ ሥልጣንና ተግባራት በዚህ አዋጅ ለተቋቋመው የሴቶችና ማህበራዊ ጉዳዮች ሚኒስቴር ተሰጥተዋል።

1.2.2. በዘርፉ ስር ያሉ እና በጥናቱ የተካተቱ የፌደራል ተቋማት

ሴቶችና ማህበራዊ ጉዳይ ዘርፍ በስሩ ተጠሪ ተቋማት ባለመኖራቸው ጥናቱ የተካሄደው ሴቶችና ማህበራዊ ጉዳይ ሚኒስቴር መስሪያ ቤት ነው።

1.3. የጥናቱ አላማ

1.3.1. አጠቃላይ ዓላማ፡-

የዚህ ጥናት ዋና ዓላማ በሴቶችና ማህበራዊ ጉዳይ ዘርፍ ሥር በሚገኙ ተቋማት የሙስና ተጋላጭነት ግምገማዊ ጥናት ማካሄድ ነው።

1.3.2.ዝርዝር አላማዎች፡-

- በሴቶችና ማህበራዊ ጉዳይ ዘርፍ ሥር በሚገኙ ተቋማት የአሠራር ስርዓትን/የስራ አፈፃፀም መገምገም፤
- የሙስና ተጋላጭነትን ደረጃን መለየትና መተንተን፤
- ዘርፍ ተኮር የሙስና መከላከል ስልቶችን ለማመላከት ነው

ክፍል 2፡ የዘርፉ የሙስና ስጋት ጥናት ተዛማጅ ጽሁፎች ዳሰሳ

ሙስና ዲሞክራሲን፣ እኩልነትን፣ የህግ የበላይነትን፣ የስነምግባር እሴቶችን እና ፍትህን አደጋ ላይ ይጥላል። ከዚህም በላይ ብዙ የፆታ ልዩነት ከከፍተኛ ሙስና ጋር የተቆራኘ ነው።

ሙስና እና የፆታ ልዩነት በብዙ መልኩ የተሳሰሩ ናቸው።

በአራት ታዳጊ አገሮች ማለትም ናይጀሪያ፣ ሶማሊያ፣ ፓኪስታን እና ህንድ ለሙስና መጠናከር አስተዋጽኦ በሚያደርጉ ነገሮች ላይ በተደረገ ጥናት የአገሮች ታሪካዊና ባህላዊ ዳራ በዋናነት ይጠቀሳል። ሙስናን የሚያራምዱ ሌሎች በርካታ ምክንያቶች አሉ ለምሳሌ ታንዚ (1998) ሁለት አይነት ምክንያቶችን ማለትም ቀጥታ እና ቀጥተኛ ያልሆነን ለይቷል።

ቀጥተኛ ምክንያቶች በፖለቲካ ፓርቲዎች ውስጥ ደንቦችን፣ ታክስን፣የህዝብ ወጪዎችን እና ኢንቨስትመንቶችን ያካትታሉ። ቀጥተኛ ያልሆኑ ምክንያቶች ቢሮክራሲያዊ ስርዓት፣ የመንግስት ባለስልጣናት ደመወዝ፣ ተቋማት እና የህግ የበላይነት ይገኙበታል።

ሙስናን በተመለከተ የተለያዩ ጥናቶች የተደረጉ ቢሆንም ማህበራዊ አንድምታውን ለመመርመር ብዙ ትኩረት አልተሰጠውም።

በህገ ወጥ መንገድ የሚዘዋወሩ ሰራተኞች በዓመት 32 ቢሊየን ዶላር በህገ ወጥ መንገድ ለወንጀለኞች ትርፍ እንደሚያስገኙ ይገመታል። እንደ አይኤልኦ ዘገባ ከሆነ የሰራተኛ ዝውውር ከህገወጥ ዕፅ እና የጦር መሳሪያ ቀጥሎ ሶስተኛው እጅግ አትራፊ አለም አቀፍ የወንጀል ኢንተርፕራይዝ ነው።

የማህበረሰብ ኢኮኖሚያዊ እና ባህላዊ አቅም ማጣት ሴቶችን ለሙስና ያጋልጣል። በተቃራኒው ሴቶችን ማብቃት የሴቶችን የሙስና ልምድ ለመቀነስ ይረዳል። ከዚያም የሴቶችን አቅም ማጎልበት ሙስናን የሚቀንስባቸውን ዘዴዎች ይፈጥራል። ብዙ ቀደምት ጥናቶች ሴቶችን

ማብቃት ሙስናን እንደሚቀንስ ተከራክረዋል በርካታ ጥናቶች እንዳመለከቱት የሴቶችን አቅም ማጎልበት የሚያሳዩ ምልክቶች ለምሳሌ ሴት መሪዎች በንግድ ስራ ላይ መኖራቸው፣ ከፍተኛ የሴት ሰራተኛ ተሳትፎ እና ከፍተኛ የሴት ማንበብና መጻፍ ደረጃ ከሙስና ዝቅተኛነት ጋር የተቆራኙ ናቸው። የሴቶች የፓርላማ ውክልና በጨመረ ቁጥር በመንግስት ውስጥ ያለው የሙስና ደረጃ እየቀነሰ ይሄዳል።

ዓለም በትራንስፓረንሲ ኢንተርናሽናል የሙስና ደረጃ እና የዓለም ባንክ የሙስና ቁጥጥር መረጃ እንደሚያሳየው ሴቶች በፓርላማም ሆነ በሌሎች የስልጣን ቦታዎች በበዙ ቁጥር ኢኮኖሚው ሙስና እየቀነሰ ይሄዳል ተብሎ ይታሰባል፡፡

ሙስና ዲሞክራሲን፣ እኩልነትን፣ የህግ የበላይነትን፣ የስነምግባር እሴቶችን እና ፍትህን አደጋ ላይ ይጥላል። ከዚህም በላይ ብዙ የፆታ ልዩነት ከከፍተኛ ሙስና ጋር የተቆራኘ ነው።

ሙስና እና የፆታ ልዩነት በብዙ መልኩ የተሳሰሩ ናቸው። ሙስና ሴት ልጆችን እና ሴቶችን ክብራቸውን እየነጠቀ የህዝብ ጤና፣ የትምህርት እና የልማት እድሎችን ሙሉ በሙሉ እንዳያገኙ እንቅፋት እየሆነባቸው እና በብዙ አጋጣሚዎች ህይወታቸውን አደጋ ላይ ይጥላል።

ብዙ የሙስና ዓይነቶች ሴቶችንም ወንዶችንም ይጠቃሉ፣ ነገር ግን በህብረተሰቡ ውስጥ ካለው እኩልነት የጎደለው የፆታ ግንኙነት አንፃር ሴቶች በብዙ ቦታዎች ለሙስና እና መዘዙ የተጋለጡ ናቸው።

ሙስና በከፍተኛ ደረጃ የሚያጠቃው በድህነት ውስጥ የሚኖሩትን እና መሃይም የሆኑትን እና መብቶቻቸውን የማያውቁ ድሆች ናቸው.። በሙስና የተዘፈቁ አገሮች የሥርዓተ-ፆታ ልዩነትን ከሚያጠናክሩት ከበርካታ ምክንያቶች መካከል አንዱና ዋነኛው ከድህነት ጋር ያለው ትስስር ነው። 70 በመቶው የዓለም ድሆች ሴቶች ናቸው። የመንግስት አገልግሎቶች ግልፅነት እና የመልካም አስተዳደር እጦት ሴቶች ከትውልድ ወደ ትውልድ የሚገቡትን የድህነት ዑደቶች ለመስበር ትልቅ እንቅፋት ናቸው።

ድሆች ሴቶች ሙሰኛ ባለስልጣኖች ወይም የስልጣን ቦታ ላይ ላሉ ሰዎች የሚቆጥቡበት ገንዘብ ከሌላቸው ለአካላዊ ጥቃት፣ ለፆታዊ ምዝበራ እና ብዝበዛ ሊጋለጡ ይችላሉ። የሴቶች ዝቅተኛ ደረጃ እና በህብረተሰብ ውስጥ ያለው ቦታ ለሙስና ተጋላጭ ያደርጋቸዋል

ሙስና የፍትህ ስርአቶችን ያዛባል እና ህገወጥ የሰዎች ዝውውርን ለመቋቋም አስቸጋሪ ያደርገዋል እና ህገወጥ አዘዋዋሪዎችም ሳይቀጡ እንዲሄዱ ያደርጋል፡፡

ሙስና በማደግ ላይ ባሉ ሀገራት የእድገት እና የኢኮኖሚ እድገት ላይ ትልቅ ማነቆ ነው።

ሙስና በሴቶችና ልጃገረዶች ላይ የሚፈጥረው ያልተመጣጠነ ተፅዕኖ እንዳለ ሆኖ፣ አብዛኞቹ የሙስና ፖሊሲዎች ከጾታ እኩልነት ጋር ግልጽ ግንኙነት የላቸውም።

በUNDP እና ሌሎች ዓለም አቀፍ ድርጅቶች ጥናት በሴቶች ሙስና የሚፈጸምባቸውን አራት ምክንያቶች ለይተዋል። እነሱም፡

1. መሰረታዊ አገልግሎቶችን፣ገበያዎችን እና ብድርን ለማግኘት
2. በፖለቲካ ውስጥ ሲሳተፉ
3. የሴቶች መብት በሚጣስባቸው ሁኔታዎች
4. ቸልተኝነት እና / ወይም የተሳሳተ አስተዳደር.

በግጭት እና በድህረ-ግጭት ሀገሮች ወይም በተፈጥሮ አደጋ ክስተቶች ውስጥ ሴቶች እና ልጃገረዶች ከስደተኞች እና ከተፈናቀሉ ህዝቦች መካከል ትልቅ ድርሻ አላቸው።

አብዛኞቹ የእርዳታ ሰራተኞች እና ሰላም አስከባሪዎች ወንዶች በሆኑበት ሁኔታ፣ በአደራ የተሰጣቸውን ስልጣን አላግባብ መጠቀም፣ ተጋላጭ ሴቶችን እና ልጃገረዶችን ለፆታዊ እና ሌሎች ብዝበዛዎች ያጋልጣሉ (ለምሳሌ 'ወሲብ-ለምግብ' ቅሌቶች)።

በአለም ዙሪያ የፆታዊ ትንኮሳ ሰለባ የሆኑ የትምህርት ቤት ልጃገረዶች ከፍተኛ ክስተት አለ። ለምሳሌ በ2001 በቦትስዋና በሚገኙ ትምህርት ቤቶች በሴቶች ልጆች ላይ የሚደርሰውን ጾታዊ ጥቃት ላይ የተደረገ ጥናት እንዳመለከተው ከ560 ሴት ተማሪዎች መካከል 67 በመቶው በአስተማሪ ፆታዊ ትንኮሳ ደርሶባቸዋል።

የሥርዓተ-ፆታ እኩልነት ለዘላቂ እና ሁሉን አቀፍ ልማት አስፈላጊ ነው፣ ይህም በማደግ ላይ ባሉ ሀገራት እኩል መብትና ዕድሎች እስካልተረጋገጠ ድረስ ሊመጣ አይችልም። ሙስና እስካለ ድረስ–በፋይስካል ማዛባትም ሆነ በመጥፎ አስተዳደር ወይም በሁለቱም– እኩልነት ጠንካራና የበለጸጉ ማህበረሰቦችን ግንባታ ያፈርሳል። ከዚህ በላይ ያሉ ስጋቶችን ማስወገድ እንዲቻልና የሥርዓተ-ፆታ እኩልነትን፣ ማህበራዊ ጥበቃን እና ማህበረሰብን መለወጥን ተልዕኮው በማድረግ ተቋቁሟል።

በመሆኑም ዘርፉ የሴቶች፣ ወጣቶች፣ ሕፃናት፣ አካል ጉዳተኞች፣ አረጋዊያንና የሌሎች ተጋላጭ የሕብረተሰብ ክፍሎችን በሚመለከት ፖሊሲዎችን፣ ስትራቴጂዎችንና ሕጎችን በማመንጨት በሀገሪቱ የፖለቲካ፣ የኢኮኖሚና የማህበራዊ እንቅስቃሴዎች ውስጥ በንቃት ለመሳተፍ እንዲችሉ እድሎች በማመቻቸት፣ ኢኮኖሚያዊና ማህበራዊ አገልግሎቶች ተጠቃሚ እንዲሆኑና የማህበራዊ ጥበቃ እና ዋስትና ሥርዓትን መገንባት ይቻል ዘንድ በመንግስት ተቋቁሟል፡፡

References:

1. www.verite.org, (2013), Corruption & labor trafficking in global supply chains,
2. Marie Chêne, (2014), the impact of corruption on growth and inequality, tihelpdesk@transparency.org
3. Jason carlo ong carranceja, (2021), the role of women's empowerment in anti-corruption , apec policy brief.
4. Ganna gerasymenko, (2018), corruption in the eyes of women and men, undp in ukraine.
5. Marie Chene and Craig Fagan , (2014) gender, equality and corruption: what are the linkages? Transparency international Policy brief

ክፍል 3፡ የጥናቱ መረጃ ሂደትና የትንተና ዘዴ

3.1. የመረጃ ምንጮች እና የመሰብሰቢያ ዘዴዎች

ይህ ጥናት የመጀመሪያ እና ሁለተኛ ደረጃ የመረጃ ምንጮችን ተጠቅሟል፡፡ የመጀመሪያ ደረጃ የመረጃ ምንጮች ቼክ-ሊስት (የዳሰሳ መጠይቅ) እና የሀሳብ ማጎልበቻ ውይይቶች (brainstorming) ናቸው፡፡ ከየተቋማቱ የተሰበሰቡ የተለያዩ ሰነዶች በሁለተኛ ደረጃ የመረጃ ምንጭነት ጥቅም ላይ ውለዋል፡፡

ቼክ-ሊስት፡- የጥናት ቡድን አባላት የተቋማት የተለያዩ የሥራ ክፍል ኃላፊዎችንና ሰራተኞችን በማወያየት እንዲሁም (እንዳስፈሊጊነቱ) በምልከታ የተዘጋጀውን ቼክ-ሊስት እንዲሞላ ተደርጓል፡፡ ይህን ጥናት ከሌሎች ለየት የሚያደርገው በቼክ-ሊስት ላይ የተነሱ ነጥቦች አዎንታዊ ምላሽ የሚሰጣቸው በሰነድ ወይም በምልከታ ሲረጋገጡ ብቻ መሆኑ ነው፡፡ በሌላ አገላለጽ የሙስና ግንዛቤ (perception) ጥናት ሳይሆን በተጨባጭ መረጃ ላይ የተመሰረተ የተቋማት የስራ አፈጻጸም እና የሙስና ተጋላጭነት ጥናት ነው፡፡

ሰነዶች፡- የተቋማቱ ፖሊሲዎች፣አዋጆች፣ደንቦች እና መመሪያዎች፣ የውስጥና የውጪ ኦዲት ሪፖርቶች፣ ዓመታዊ በጀት ዕቅድ፣ የግዥ አፈጻጸም፣ ዓመታዊ የእቅድ ክንውን ሪፖርቶች፣ የሙስና መከላከል ሠነዶች፣ የጥቆማ ሪፖርት አያያዝ፣ አፈታትና ውሳኔ አሰጣጥ ሪፖርቶች፣ ወዘተ ተዳሰዋል፡፡

የሃሳብ ማጎልበቻ ዉይይት፡- እንደሚታወቀው የሙስና ስጋቶች ከአንድ ተቋም ወደ ሌላ ተቋም የመለያየት ባሕሪ አላቸው፡፡ ስለሆነም ተቋም-ተኮር የሙስና ስጋት ልየታ ለማካሄድ በጥናቱ በተካተቱ ተቋማት ውስጥ ለበርካታ አመታት ዕውቀት ካላቸው በጥንቃቄ ከተመረጡ ሃላፊዎች እና ባለሙያዎች (experts) ጋር ሃሳብ የማጎልበት ውይይት ተካሂዷል፡፡

3.2. የጥናቱ ዓይነት እና የመረጃ ትንተና ዘዴ

የዚህ ጥናት አቀራረብ በአብዛኛው ዓይነታዊ (qualitative) ነው፡፡ ገላጭ ትንተና (descriptive analysis) አሀዛዊ መረጃዎችን (የፕሮጀክቶች የወጪ መረጃና አፈፃፀም፣ የግዥ አፈፃፀም ማሳያዎች፣ የውጭ እና የውስጥ የኦዲት ሪፖርት ግኝቶች፣ ወዘተ) በመተንተን ሥራ ላይ ውሏል፡፡ ከተለያዩ ምንጮች (ቼክ-ሊስት፣ ሰነዶች እና የሀሳብ ማጎልበቻ ውይይቶች) የተሰበሰቡ ዓይነታዊ መረጃዎችን በመተንተን ይህ ጥናት በሰፊው ተቀባይነት የሆነውን የጭብጥ ትንተና (thematic analysis) ተጠቅሟል፡፡

3.3. የጥናቱ ተግዳሮቶች

ጥናቱ ቀጥሎ የተዘረዘሩት ተግዳሮቶች አጋጥመውታል፡-

- መረጃ በሚሰበሰብበት ወቅት የተወሰኑ የተቋማት የስራ ኃላፊዎች/ባለሙያዎች ቀጠሮ አለማክበር እና የጥናት ቡድን አባላትን ማመላለስ፤
- የተወሰነ የሥራ ኃላፊዎች መረጃ ለመስጠት ፈቃደኛ አለመሆን ፣

ክፍል 4፡ ዘርፍ ተኮር የሙስና ስጋት ጥናት ትንተና

የሴቶችና ማህበራዊ ዘርፍ የስራ አፈጻጸምና የሙስና ስጋት ግምገማዊ ትንተና በ11 ርዕሰ-ጉዳዮች ተከፋፍሎ እንደሚከተለው ቀርቧል፡፡

4.1. የተቋሙ አደረጃጀት

የሴቶችና ማህበራዊ ጉዳይ ዘርፍ በሲቪል ሰርቪስ ኮሚሽን በተፈቀደ የሥነምግባር መከታተያ ክፍል የስራ መደብ የሰው ኃይል በተመለከተ የስራ ክፍሉን መሪ ስራ አስፈጻሚ ጨምሮ አራት ባለሙያ የሚያስፈልግ ሲሆን አሁን ላይ 3 (75 %) የሰው ሃይል መሟላቱን መረጃዎች ያሳያሉ፡፡ የሥነምግባር መከታተያ ክፍል አመታዊ ዕቅድ ያለው መሆኑ ከሰነዶች ተረጋግጧል፡፡ ምቹ የስራ ቦታ ከመፍጠር አንፃር፣ በዘርፉ ውስጥ ለሥነምግባር መከታተያ ክፍሉ አስፈላጊ የሆኑ ቁሳቁሶችን መሟላታቸውን የጥናት ቡድኑ በመስክ ምልከታ ያረጋገጠ ሲሆን ይህም በበጎ ጎን የሚታይ ነው፡፡ በጀትን በሚመለከት ለዘርፉ የሥነምግባር መከታተያ ክፍል የተለያዩ ተግባራትን ለማከናወን የራሱ በጀት የተመደበለት መሆኑን ከሰነድ ለማረጋገጥ ተችሏል፡፡

የፌዴራል የስነምግባርና የፀረ-ሙስና ኮሚሽን እንደገና ለማቋቋም ተሻሽሎ በወጣው አዋጅ ቁጥር 1236/2013 መሰረት የሥነምግባር መከታተያ ክፍሎች በተቋሞቻቸው የሥነምግባር ግንባታና የሙስና መከላከል ሥራዎችን በባለቤትነት የሚያስተባብሩ የሥራ ክፍሎች ሆነው እንደሚደራጁ ይገልፃል፡፡ በዚሁ መሠረት የዘርፉ የሥነምግባር መከታተያ ክፍል የሚጠበቅበትን ተልዕኮ ለመወጣት የሚያስችል ቁመና ላይ ይገኛል፡፡

በዘርፉ ውስጥ የሚገኙ ሁሉም የስራ ክፍሎች የሀብት ብክነትንና ብልሹ አሰራርን ለመከላከል የተፈጠሩ አደረጃጀቶች ያሉ ሲሆን፣ ከነዚህም መካከል ቅሬታ ሰሚ ኮሚቴ፣ የዲሲፕሊን ኮሚቴ፣ የግዥ አፅዳቂ ኮሚቴ እና የደረጃ እድገት ኮሚቴ ይገኙበታል፡፡ በተጨማሪም በተቋም ውስጥ የህግ ክፍል ተደራጅቶ ይገኛል፡፡

የሴቶችና ማህበራዊ ጉዳይ ዘርፍ ሙስናና ብልሹ አሠራሮች ሲከሰቱ ጥቆማዎችን ለመቀበል የሚያስችል ምሥጢራዊነቱን የጠበቀ ጥቆማ የሚሰጥበት፣ የሃሳብ መስጫ ሳጥን፣ ኢ-ሜይል፣ ድረ-ገጽ፣ QR coding scan system photo እና ስልክ የመሳሰሉት ዘመናዊና ተደራሽ የጥቆማ መስጫ መንገዶች የተተገበሩ መሆኑን በምልከታ ተረጋግጧል፡፡

የሥነምግባር መከታተያ ክፍሉ ከህግ ክፍል፣ ተቋማዊ ለውጥ እና የውስጥ ኦዲት ጋር በጋራ ጥናት እያካሄዱ መሆኑን መረጃዎች ያሳያሉ፡፡

ውሎች ከመፈረማቸው በፊት የህግ እና የስነምግባር መከታታያ ክፍሎች አስተያየት የሚሰጡበት አሠራር ስርዓት ያለ መሆኑን መረጃዎች ያሳያሉ፡፡ እንዲሁም የተለያዩ ክፍሎች ውስጥ አላስፈላጊ ጣልቃ ገብነት መኖሩን የሚያሳይ መረጃ አልቀረበም፡፡

በሴቶችና ማህበራዊ ጉዳይ ዘርፍ የተቋም አደረጃጀትን በተመለከተ ለተነሱ መጠይቆች የቀረቡ ምላሾች፣ ማስረጃዎችና የተደረጉ ምልከታዎች እንደሚያረጋግጡት ሁሉም በሚያበረታታ ደረጃ ያሉና የሙስና ስጋት የማይታይባቸው ናቸው፡፡

4.2. ተጠያቂነት ማስፈን

የፌዴራል የሥነምግባርና የፀረ-ሙስና ኮሚሽን እነዚህ ሦስቱ የመንግስት አካላት (organs of the government) የተሠጣቸውን ሥልጣንና ኃላፊነት ህግና ሥርዓትን በመጠበቅ ማከናወናቸውን የመከታተል እና ተጠያቂነት እንዲሰፍን የማድረግ ኃላፊነት አለበት፡፡ ይህን ከግምት ውስጥ በማስገባት በዘርፉ ውስጥ ተጠያቂነትን ከማስፈን ጋር ተያያዥ ጉዳዮች እንደሚከተለው ተተንትነዋል፡፡

በሴቶችና ማህበራዊ ጉዳይ ዘርፍ ለሙስና ተጋላጭ የሆኑ የስራ ክፍሎች አሰራርን በተመለከተ "ለአካል ጉዳተኞች መጠቀሚያ የሚሆን መኪና ከቀረጥ ነፃ ከማስገባት" ጋር ተያይዞ የነበሩ ብልሹ አሠራሮች ላይ ጥናት ስለመካሄዱ ቢገለፅም በመረጃ አልተደገፈም፡፡ በዘርፉ ውስጥ የደንበኞች እርካታ በየጊዜው በገለልተኛ አካል የሚጠና ስለመሆኑ የሚያሳይ መረጃ አልተገኘም፡፡

ተጠያቂነት ለማስፈን ከሚያስችሉ ተግባራት መካከል የሥነምግባር ደንብ (Code of conduct) ማዘጋጀትና መተግበር አንዱ ነው፡፡ ይህን ኃላፊነት ከመወጣት አንፃር ዘርፉ የሥነምግባር ደንብ (Code of conduct) ያዘገጀ መሆኑን በሰነድ ተመላክቷል፡፡ በስነምግባር ጉድለት ምክንያት በአመራሩም ሆነ በፈጻሚ አካላት ላይ ምንም ዓይነት የቀረቡ ክሶች ስለመኖራቸውና የህግ ክፍል በፍትሃብሔር እና በወንጀል ጉዳዮች ባለፉት ሁለት ዓመታት ክሶች ስለመመስረታቸው የሚያሳይ መረጃ አልቀረበም፡፡

ለፀረ-ሙስና ትግል የአመራር ሚና ወሳኝ መሆኑን የተለያዩ የጥናት ውጤቶች ያመላክታሉ፡፡ በዚሁ መሠረት በሴቶችና ማህበራዊ ጉዳይ ዘርፍ የሥነምግባር እና ፀረ-ሙስና ክፍል የስራ ክንውን ሪፖርት በተቋሙ የበላይ አመራሮች ክትትልና ግምገማ የሚደረግበት መሆኑ ተረጋግጧል፡፡ ይህም የተቋሙ አመራሮች በዘርፉ ለሚካሄድ የፀረ-ሙስና ትግል የቅርብ ክትትልና ድጋፍ ከማድረግ አንፃር በቂ ትኩረት መስጠታቸውን ያመላክታል፡፡

ተቋማዊ ተጠያቂነትን በተመለከተ ከላይ በዘርፉ በቀረበው የሰነድ ትንተና መሰረት የተለዩ ክፍተቶች

- ለሙስና ተጋላጭ የሆኑ የስራ ክፍሎች አሰራር ላይ የሙስና ስጋት ጥናት አለመደረጉ እና የደንበኞች እርካታ በየጊዜው በገለልተኛ አካል አለማስጠናት ተቋሙ በደንበኞች ሊነሱ የሚችሉ የሙስናና ብልሹ አሰራሮችን ለመለየት አስቸጋሪ ከማድረጉ በተጨማሪ የተጠያቂነት ስራ ለማከናወን የሚያስችል ስርዓት አለመዘርጋት ሲሆኑ ዘርፉ ግልፅነትን በተመለከተ ያሉ ክፍተቶች በተመለከት መካከለኛ የሙስና ስጋት አለ ብሎ መውሰድ ይቻላል፡፡

4.3. የተቋማት ግልፅነት

መንግስታዊ ተቋማት የሚያከናውኗቸው ተግባራት ግልጽነትን ሊላበሱ ይገባል፡፡ ግልፅነት ሙስና እና ብልሹ አሰራርን ለማስወገድ ከሚያስችል መሰረታዊ ተግባራት አንዱ ነው፡፡ በመሆኑም ተቋማት ራሳቸውን ለተገልጋዮችና ባለድርሻ አካላት ተደራሽ ማድረግ ዓላማቸውን ለማሳካትና አፈፃፀማቸውን ለማሳደግ ሚናው የጎላ ነው፡፡ በመሆኑም ተቋማዊ ግልፅነት ማስፈን ጠቃሚ መርህ ተደርጎ ሊወሰድ ይገባል፡፡ ተቋማዊ ግልፅነት የመንግስት አካላት ውሳኔዎችን፣ ፖሊሲ እና ውጤቶች አተገባበር ለህብረተሰቡ ተደራሽ መሆናቸውን ማረጋገጥን ያጠቃልላል፡፡ በዚሁ መሰረት ዘርፉ ውስጥ ያለውን የግልፅነት ስራዎች በዚህ ክፍል ለማቅረብ ተሞክሯል፡፡

በሴቶችና ማህበራዊ ጉዳይ ዘርፍ ዓመታዊ ዕቅድና በጀት ከሠራተኞችና ከተለያዩ ባለድርሻ አካላት ጋር ውይይት ተደርጎበት ወደ ተግባር እየተገባ መሆኑን የተሰበሰቡ መረጃዎች ያሳያሉ፡፡ መደበኛ፣ ካፒታል እና የውስጥ ገቢ ዓመታዊ በጀት አጠቃቀም መረጃ ለሚመለከታቸው አካላት በብሮሸር፣ በማስታወቂያ ሰሌዳ ተደራሽ እንደሚደረግ በውይይት ወቅት ተገልጿል፡፡በዘርፉ በስራ ሂደቶች ውሳኔ አሰጣጥ ሂደት የሚመለከታቸው አካላት እንደሚሳተፉ በጥናቱ ወቅት ከተሰበሰበ መረጃ ለመገንዘብ ተችሏል፡፡በድርጅቱ የተለያዩ ውሳኔዎች እና ቃለጉባዔዎች ለሚመለከታቸው አካላት ተደራሽ ስለመደረጋቸው የተሰበሰቡ መረጃዎች ያሳያሉ፡፡የግዥና ጨረታ ማስታወቂያ በይፋ በጋዜጣ እንደሚሰራጭ እና ለሚዲያ፣ ለምርመራ ጋዜጠኞች እና ሌሎች አካላት መረጃዎችን ስለመስጠቱ የሚያሳይ መረጃ አልቀረበም፡፡ መረጃ የሚሰራጭበት ማህበራዊ ሚዲያ ወይም ድህረገጽ እንዳለው ለማወቅ ተችሏል፡፡በመሆኑም የሚያሳይ መረጃ አለመቅረቡ፣ አጠቃላይ በነፃ ሊሰጡ የሚገባቸውን አገልግሎቶች ተገልጋዮችን ተገቢ ያልሆነ ክፍያ ለመጠየቅ ምቹ ሁኔታ ሊፈጥር ይችላል፡፡

የተቋማት ግልፅነት በተመለከተ ከላይ በዘርፉ በቀረበው የሰነድ ትንተና መሰረት የተለዩ ክፍተቶች

- ለሚዲያ፣ ለምርመራ ጋዜጠኞች እና ሌሎች አካላት መረጃዎችን ስለመስጠቱ እና የግዥና ጨረታ ማስታወቂያ በይፋ በጋዜጣ አለመሰራጨት
- የሚሰጡ አገልግሎቶች ለህዝብ ግልጽ እንዲሆኑ አለማድረግ ናቸው፡፡

በዘርፉ ያሉ ተቋማት ግልፅነትን በተመለከተ ያለው መረጃ እንደሚያሳየው መልካም ሆኖ መረጃ ለባለድርሻ አካላትና ተጠቃሚዎች አለማድረስን በተመለከት ያለው ክፍተት እንደ ዝቅተኛ የሙስና ስጋት ይታያል፡፡

4.4. አዋጅ ደንብና መመሪያ

የህግ የበላይነት ለማስፈንና ሙስናን ለመዋጋት አዋጆች፣ ደንቦችና መመሪያዎች ሚናቸው ከፍተኛ ነው፡፡ አዋጆች፣ ደንቦችና መመሪያዎች ተግባራዊ መደረጋቸውን ክትትል ከማድረግ በተጨማሪ በየጊዜው መሻሻል ይኖርባቸዋል፡፡ በዚህ ታሳቢነት በዘርፉ ውስጥ ከአዋጆች፣ ደንቦችና መመሪያዎች ጋር ተያይዘው የተሰሩ ስራዎችን ከዚህ በታች ተተንትኗል፡፡

የዘርፉ የተሽከርካሪ አጠቃቀም፣ የጥቅማ ጥቅም እና የገቢ እና ወጪ ደብዳቤ (memo) አፃፃፍ መመሪያዎች ላይ የማሻሻያ ሥራ መሠራቱን ተመላክቷል፡፡ ለአመራሮች እና ሰራተኞች በአዋጆች፣ ደንቦች እና መመሪያዎች አተገባበር ላይ ስልጠና ስለመሰጠቱ የሚያሳይ መረጃ አልቀረበም፡፡

በዘርፉ ፀድቀው የሚወጡ ህጎች፣ መመሪያዎች ተደራሽ ስለመደረጋቸው የሚያሳይ መረጃ አልቀረበም፡፡ የዜጎች ቻርተርን በተመለከተ ስለመዘጋጀቱ እንዲሁም ለተገልጋይ ተደራሽ ስለመደረጉ መረጃ አልቀረበም፡፡

<u>ከዚህ በላይ ከቀረቡት ዝርዝር ጉዳዮች አኳያ የሚከተሉት ከአዋጅ፣ ደንብና መመሪያ ጉዳዮች ተያያዥነት ሊኖራቸው የሚችሉ የዘርፉ የሙስና ስጋቶች፤</u>

- ለአመራርና ሰራተኞች በአዋጅ፣ ደንብና መመሪያ ጉዳዮች ላይ ስልጠና አለመሰጠቱ በሠራተኞች ሥራ አፈፃፀም ላይ ከሚያሳድረው አሉታዊ ተጽዕኖ በተጨማሪ ሠራተኞች ከዕውቀት ማነስ ጋር ተያይዞ ለብልሹ አሰራር እንዲጋለጡ ክፍተት ሊፈጠር ይችላል፣

- የዜጎች ቻርተር አለመዘጋጀቱ እና ለተገልጋዮች ተደራሽ አለመደረጉ በዘርፉ ግልጽነትና ተጠያቂነት እንዳይኖር በማድረግ ለሙስናና ብልሹ አሠራር ምቹ ሁኔታ ሊፈጥር ይችላል፡፡
- በዘርፉ ፀድቀው የሚወጡ ህጎች፣ መመሪያዎች ተደራሽ አለመደረግ ናቸው፡፡

እነኚህ የህግ ማዕቀፎች ተደራሽ አለመሆን፣ የዜጎች ቻርተር አለመዘጋጀትና የስልጠና ጉድለቶች ሙስናን በመከላከል ረገድ ካላቸው አወንታዊ አስተዋጽኦ በዘርፉ ያለውን የሙስና ስጋት መካከለኛ ነው ብሎ መውሰድ ይቻላል፡፡

4.5. የተቋማት ንብረት አስተዳደር

ንብረትን ከማስተዳደር አኳያ ከሚከናወኑ ተግባራት መካከል የተገዙ ንብረቶችን መረከብ፣ በተገቢው መንገድ ማከማቸትና መጠበቅን፣ ለተጠቃሚዎች ማድረስና ንብረቶቹ ለተገቢው አገልግሎት መዋላቸውን ማረጋገጥን ያጠቃልላል፡፡ በተጨማሪም በየጊዜው የንብረት ቆጠራ በማካሄድ የማረጋገጥ ስራ መስራት ያስፈልጋል፡፡ በዚህ መሰረት በሴቶችና ማህበራዊ ጉዳይ ዘርፍ ውስጥ ካለው የንብረት አስተዳደር ስርአት ጋር ተያይዘው የሚነሱ ጉዳዮች እንደሚከተለው ተተንትኗል፡፡

በዘርፉ የቢን ካርድ እና የቋሚ ንብረት ምዝገባ አጠቃቀም ስርዓትን በዘመናዊ ቴክኖሎጂ በታገዘ መልኩ ወደተሟላ የአውቶሜሽን ስራ IFMIS ለማስገባት የተደረገ ጥረት የሚያሳይ መረጃ አልቀረበም፡፡ በሌላ በኩል ከንብረት አያያዝ ጋር በተያያዘ የካይዘን ንብረት አስተዳደር ሥርዓት ተግባራዊ ስለመደረጉ የሚያሳይ መረጃ አልቀረበም፡፡ ይሁን እንጂ በዘርፉ ዓመታዊ የንብረት ቆጠራ መደረጉን የተሰበሰቡ መረጃዎች ያሳያሉ፡፡

በ2014 የተወገዱ ንብረቶችን በተመለከተ የተለያዩ የቢሮ መገልገያ ዕቃዎች ለተለያዩ በጎ አድራጎት ደርጅቶች በስጦታ መሰጠቱ እንዲሁም ግምታቸው ብር 152,320.00 የሚሆን ቁርጥራጭ ብረቶች በሽያጭ ስለመወገዳቸው በሰነድ ተመላክቷል፡፡ የሚወገድ ንብረቶች ላይ ተገቢው ጥበቃ እና አያያዝ እየተደረገላቸው መሆኑን በምልከታ ተረጋግጧል፡፡

በርዕሰ-ጉዳዩ በተደረገው ትንተና የተሟላ አውቶሜሽን እና የካይዘን ንብረት አስተዳደር ሥርዓት ተግባራዊ አለመደረግ በዝቅተኛ የሙስና ስጋት ሊለይ ይችላል፡፡

4.6. የግዥ አስተዳደር

ተቋማት ሥራቸውን በሚፈለገው ጊዜና ጥራት ለማከናወን አስፈላጊ የሚባሉ ግብአቶችንና የስራ መሳሪያዎችን ማሟላት ይጠበቅባቸዋል፡፡ እነዚህን ፍላጎት ላይ የተመሰረቱ የዕቃና የአገልግሎት ግብአቶችና መሳሪያዎች ለማሟላት የግዥ ስርአትን የተከተለ ስልታዊ አካሄድ ይጠይቃል፡፡ የግዥ ስርአቱ ያለበትን ደረጃና የሙስና ስጋት ግምገማዊ ጥናቱ እንደሚከተለው ተተንትኗል፡፡

በዘርፉ ከስራ ክፍሎች በሚሰበሰብ የግዥ ፍላጎት መሰረት ዓመታዊ የግዥ ዕቅድ ስለመዘጋጀቱ፣ በግዥ አፅዳቂ ኮሚቴ ስለመገምገሙ እና ፀድቆ ወደ ግዥ ኤጀንሲ ስለመላኩ የሚያሳይ መረጃ አልቀረበም፡፡ ይህም ከዕቅድ ውጭ የሚፈፀሙ ግዥዎች የውስጥ ቁጥጥርን በማላላት የግዥ ስርዓቱን ለብልሹ አሰራር እንዲጋለጥ ምቹ ሁኔታ ሊፈጥር ይችላል፡፡

ከስራ ክፍሎች የሚቀርብ ፍላጎትን መሰረት በማድረግ እንዲሁም ስቶክ ውስጥ ያለውን ንብረት ተመርኩዞ ግዥዎች የሚከናወኑ ስለመሆኑ በተደረገ ውይይት ቢገለፅም፤ ሂደቱን የሚያሳይ መረጃ ግን አልቀረበም፡፡ እንዲሁም በዘርፉ ከግዥ በፊት የገበያ ጥናት እንደሚከናወን የሚሳይ መረጃ አልቀረበም፡፡

<u>ግዥን በተመለከተ ሊጠቀሱ ከሚችሉ የሙስና ስጋቶች የሚከተሉት ይገኙበታል፡-</u>

- በእቅድና በገበያ ጥናት ላይ የተመሰረተ የግዥ አሠራርን አለመከተል፣
- ግዥ ከመፈጸሙ በፊት ዕቃው በስቶክ ስለመኖሩ የማረጋገጥ ስርዓት አለመኖሩ፣ ናቸው፡፡እነዚህም መጠነኛ የሙስና ስጋት እንዳላቸው ማመላከት ይቻላል፡፡

4.7. የሰው ሃብት አስተዳደር

የሰው ሀብት በአግባቡ ማስተዳደር ሲቻል ተቋማት የተቋቋሙበትን አላማ በማከናወን ስኬታማ ይሆናሉ፡፡ ከዚህ አንጻር ለዚህ የሚያግዙ አሰራሮችና መዋቅሮች መዘርጋት ተገቢነቱ የጎላ ነው፡፡ በሴቶችና ማህበራዊ ጉዳይ ዘርፍ ውስጥ ያለው የሰው ሃብት አስተዳደር ለሙስናና ብልሹ አሰራር ያለው ተጋላጭነት በዚህ ክፍል ለመዳሰስ ጥረት ተደርጓል፡፡

በዘርፉ የዲሲፒሊን ኮሚቴ፣ የቅሬታ ሰሚ ኮሚቴ፣...ወዘተ የተቋቋሙ መሆኑን ከተቋሙ የተሰበሰቡት መረጃዎች ያሳያሉ፡፡ በጂኤጂ ምደባ ላይ 4 ቅሬታዎች ቀርበው ሙሉ በሙሉ ውሳኔ አግኝተዋል፡፡ ከዚህም በመነሳት በዘርፉ ቅሬታዎችን በማስተናገድ እና መፍትሔ በመስጠት በኩል ውጤታማ ስራ መሰራቱን መገንዘብ ይቻላል፡፡

የሰራተኛ ቅጥር ለመፈፀም ማስታወቂያዎችን በጋዜጣ ወይም በመገናኛ ብዙሀን የማስተዋወቅ ስራ እየሰሩ ሲሆን የሰራተኞች ምደባና ዕድገት በውድድር ላይ የተመሰረተ እንዲሆንም ስርአት የተዘረጋና ሕግን በተከተለ መልኩ እየተሰራ መሆኑ ከተሰበሰቡ መረጃዎች መገንዘብ ይቻላል፡፡

በመንግስት በኩል ከ2012 ዓ.ም በፊት ሃሰተኛ የትምህርትና የስራ ልምድ ሰነድ የማጣራት ስራ እንዲከናወን አቅጣጫ ቢቀመጥም በዘርፉ ካሉ አጠቃላይ ኃላፊዎችና ሠራተኞች መካከል ይህ መረጃ እስከተሰበሰበበት ጊዜ ድረስ በ50 የሥራ ኃላፊዎች ላይ ብቻ የመረጃ ማጣራት ሥራ ስለመሠራቱ ከተሰበሰቡ መረጃዎች መገንዘብ ተችሏል፡፡ የስራ ኃላፊዎች ምደባ በውድድር ላይ የተመሰረተ እና ሲቪል ሰርቪስ ኮሚሽን ባወጣው መመሪያ መሰረት እየተካሄደ መሆኑን ከሰነዶች ማረጋገጥ ተችሏል፡፡

በዘርፉ ውስጥ በዘመናዊ ቴክኖሎጂ የታገዘ (Automated፡ ISMIS system) የሰው ሃብት መረጃ ስርዓት የማደራጀት ጅምር ስራዎች እንዳሉ ቢገለፅም አሁን ላይ በተግባር እየተከናወነ መሆኑን የሚያሳይ መረጃ ማግኘት አልተቻለም፡፡

ስልጠናን በተመለከተ የተሰበሰበው መረጃ እንደሚያሳየው በዘርፉ ለ446 አመራርና ሠራተኞች በተለያየ ርዕሰ ጉዳዮች ላይ የስነምግባርና የሙያ ማጎልበቻ ስልጠናዎች ተሰጥቷል፡፡

ከሰው ሀብት አንፃር የታዩ የሙስና ስጋቶች፡-

- ሀሰተኛ የትምህርትና የስራ ልምድ የማጣራት ስራ በስፋት አለመሰራቱ በዘመናዊ ቴክኖሎጂ የታገዘ (Automated) የሰው ሃብት አስተዳደር አለመገንባቱ

በነዚህ ምክንያቶች ያለውን የሙስና ስጋት መካከለኛ ደረጃ እንዳለው መውሰድ ይቻላል፡፡

4.8. የሃብት ምዝገባና ማሳወቅ

የሀብት ምዝገባ ሙስናን አስቀድሞ ለመከላከል፣ ተቋማዊ ኃላፊነትና የግል ጥቅም ሳይጋጩ በራሳቸው መንገድ እንዲመሩ ለማድረግ፣ አላግባብ የተፈራ ምንጩ ያልታወቀ ሀብትን

ለማጋለጥ እና መልካም አስተዳደርን ለማስፈን ጥልቅ ፋይዳ ያለው ሥርዓት ነው፡፡ ሥርዓቱ በተባበሩት መንግስታት የፀረሙስና ስምምነት፣ በአፍሪካ ህብረት የሙስና መዋጊያ እና መከላከያ ስምምነት እንዲሁም የዓለም አቀፍና የአህጉር አቀፍ የፀረሙስና ስምምነቶችን ተቀብለው በሚፈፅሙ ሀገራት እየተተገበረ ይገኛል፡፡ ሀገራችን ኢትዮጵያም ሥርዓቱን ባለፉት አሥር ዓመታት ስትተገብር ቆይታለች፡፡ ሀብትና የገቢ ምንጫቸውን ማስመዝገብ ካለባቸው አካላት መካከል የፌደራል ተቋማት አመራሮችና ሰራተኞች ተጠቃሽ ናቸው፡፡

በዚህም መሰረት በዘርፉ የሀብት ምዝገባ ማድረግ ከሚገባቸው አመራሮችና ሰራተኞች መካከል አንድ አመራር ያስመዘገበ እና ሠራተኞች በሚጠበቅባቸው የምዝገባ አይነት (የመጀመሪያ፣ ዕድሳት እና አገልግሎት ማቋረጥ ምዝገባ) ስለማካሄዳቸው የሚያሳይ መረጃ አልቀረበም፡፡

የሀብት ምዝገባ ስራ በዘርፉ ሙሉ ለሙሉ ተግባራዊ አለመደረጉ የጥቅም ግጭቶችን ለመከላከል እና ምንጫቸው ያልታወቀ ሀብቶችን ለመለየት ካለው ፋይዳ አንፃር እንደ ከፍተኛ የሙስና ስጋት ምንጭ ሊወሰድ ይችላል፡፡

4.9. የፕሮጀክቶች አስተዳደር

ፕሮጀክቶች ከቅድመ ግንባታ እስከ ፍፃሜያቸው ድረስ አግባብነት ያላቸውን ህጎችና መስፈርቶች ተከትለው እየተፈጸሙ ስለመሆናቸው ቴክኒካል ቁጥጥርና ክትትል የሚያደርግ የተለየ የኦዲት መዋቅር ባለመኖሩ፤ በተለያዩ አካላት የሚገነቡ ፕሮጀክቶች ለጥራት መጓደልና ብክነት እየተጋለጡ መሆኑን ጥናቶች ያሳያሉ፡፡

በሴቶችና ማህበራዊ ጉዳይ ዘርፍ ተልዕኳቸውን ለማሳካትና ሀላፊነታቸውን በአግባቡ ለመወጣት የሚያካሂዷቸው ፕሮጀችቶች ይኖራሉ ተብሎ ቢገመትም ባለፉት አምስት ዓመታት ፕሮጀክቶች ስለመኖራቸው የሚያሳይ መረጃ ማግኘት አልተቻለም፡፡

4.10. ኦዲትና ቁጥጥር

ጠንካራ የውስጥ ቁጥጥር ሥርዓት በዘረጉ ተቋማት ለሙስና የሚያጋልጡ ብልሹ አሰራሮችና ሙስና በእጅጉ እንደሚቀንስ የተለያዩ ጥናቶች ያሳያሉ፡፡ በመሆኑም ተቋማት ህጋዊና ጤናማ

የሆነ የገንዘብና የንብረት አያያዝ እንደተከተሉ ለማረጋገጥ በየጊዜው በውስጥም ሆነ በውጭ ኦዲተር የፋይናንስና ንብረት አስተዳደር አሠራራቸውን የማስገምገም ግዴታ አለባቸው፡፡
በዚሁ መሠረት በሴቶችና ማህበራዊ ጉዳይ ዘርፍ ሥር በሚገኙ ተቋማት የኦዲት አስተዳደር ስርአትን በተመለከተ በየዓመቱ የውስጥ ኦዲት ስራ እየሰሩ መሆናቸዉን ከሪፖርቶች መገንዘብ የሚቻል ሲሆን ዘርፉ የውስጥና የውጭ ኦዲት ግኝቶች ላይ ውይይትና ግምገማ የማካሄድ ልምድ ያለው መሆኑን ግንዛቤ ተወስዷል፡፡ የዘርፉ የውጭ ኦዲት የበጀት ዓመት እስከ ሦስተኛ ሩብ ዓመት የተሰራ ሲሆን በውስጥ ኦዲት ግኝት ብር 582,548.70 ያልተወራረደ መሆኑን መረጃዎች ያሳያሉ፡፡

የውጭ ኦዲት ሪፖርትና የተደረጉ ማሻሻያዎችን በተመለከተ ግን በዘርፉ መሻሻል እንዳለ በቃል ከመግለጽ ውጪ ለዋና ኦዲተር የተላከውን ሪፖርትና የተወሰዱ ማስተካከያ እርምጃዎችን የሚያሳይ መረጃ አልቀረበም፡፡ የኦዲት ሪፖርት ተደራሽነትን በተመለከተ በዘርፉ ዉስጥ ካሉ የስራ ክፍሎች ለሥነ-ምግባር መከታተያ ክፍል ተደራሽ የሚደረግ ሲሆን የኦዲት ሪፖርት ተደራሽ የሚሆንበት አሰራር ወይም ልምድ ስለመኖሩ የሚያሳይ መረጃ አልቀረበም፡፡

በ2014 በጀት ዓመት ከተካሄዱ የውጭና የውስጥ ኦዲት ሪፖርቶች ግኝት መሠረት በተቋሙ አመራሮች በውስጥና በውጪ ኦዲት ግኝቶች ላይ በቃለ ጉባኤ የተደገፈ ግምገማ መደረጉን፣ በኦዲት የተለየን ግኝት በማሻሻል ለተወካየች ምክር ቤት ወይም ለዋና ኦዲተር መላኩን እና የኦዲት ሪፖርትን ለሥነምግባርና ፀረ-ሙስና አስፈፃሚ፣ ለህግ፣ ለለውጥ ሥራ አመራር እና ለመገናኛ ብዙሃን ተደራሽ ስለመደረጉ የሚያሳይ መረጃ አለመቅረቡ በኦዲት ትግበራ ሊወገዱ የሚገባቸውን ሙስና እና ብልሹ አሠራሮች ላይ እራሱን የቻለ አሉታዊ ሁኔታ የሚፈጥር በመሆኑ በትኩረት ሊታይ ይገባል

ከኦዲተ አስተዳደር የታዩ የሙስና ስጋቶች፡-

- የውጭ ኦዲት ሪፖርትና የተደረጉ ማሻሻያዎችን በተመለከተ መሻሻል እንዳለ በቃል ከመግለጽ ውጪ ለተወካየች ምክር ቤት ወይም ለዋና ኦዲተር የተላከውን ሪፖርትና የተወሰዱ ማስተካከያ እርምጃዎችን የሚያሳይ መረጃ የለም
- የኦዲት ሪፖርት ተደራሽ የሚሆንበት አሰራር ወይም ልምድ ስለመኖሩ የሚያሳይ መረጃ አልቀረበም

- የኦዲት ሪፖርትን ለሥነምግባርና ፀረ-ሙስና አስፈፃሚ፣ ለህግ፣ ለለውጥ ሥራ አመራር እና ለመገናኛ ብዙሃን ተደራሽ ስለመደረጉ የሚያሳይ መረጃ አለመቅረቡ

4.11. የሙስና ስጋት

በዘርፉ ለሙስና እና ብልሹ አሰራር ስጋት የሆኑ የስራ ሂደቶችን፣ የመከሰት እድልን እና ተፅዕኖ (ዝቅተኛ፣ መካከለኛ፣ ከፍተኛ) ደረጃ በሚል እንዲያሳውቁ ባለሞያዎችና ሃላፊዎች በተጠየቁት መሰረት የግዥ አሠራር ሥርዓት ብቻ ከፍተኛ ተጋላጭነት ስጋት እንዳለው አሳውቀዋል፡፡

ክፍል 5፡ የመፍትሔ ሃሳቦች (ምክረ-ሃሳብ)

በተካሄደው የዳሰሳ ጥናትና ትንተና መሰረት በማድረግ የሚከተሉትን ጥቅል የመፍትሄ ሃሳቦች ቀርበዋል፡፡ ዘርፉ ምክረ-ሀሳቡን በመውሰድ ተግባራዊ ማድረግ ቢሞክር የአሰራርና አደረጃጀት ለውጦችን በማምጣት የሚከሰቱ ብልሹ አሰራሮችን በመቀነስ የሙስና ስጋቶችን ማስወገድ ይችላል ተብሎ ይታሰባል፡፡ ፡፡

- የደንበኞች እርካታ ጥናት በገለልተኛ አካል ማስጠናት ቢቻል፣
- በዘርፉ ሙስና ተከስቶ ከፍተኛ ጉዳት ከማድረሱ በፊት ለሙስና የሚያጋልጡ አሠራሮች በሂደት ላይ እያሉ ጥቆማ የሚቀርብበት ምቹ ሁኔታ በመፍጠር የቅድመ መከላከል ሥራዎች ለመስራት ተገቢው ትኩረት ቢሰጥ፤
- ለአመራሮች እና ለሠራተኞች በወጡ አዋጆች፣ ደንቦች እና መመሪያዎች አተገባበር ዙሪያ ሥልጠና ቢሰጥ፣
- የደንበኞች አገልግሎት አሰጣጥ /የዜጎች ቻርተር/ ለማዘጋጀትና በሚመለከታቸው አካላት ፀድቆ ወደ ትግበራ እንዲገባ ተገቢ ክትትልና ድጋፍ ቢደረግ፤
- በዘርፉ የካይዘን ንብረት አስተዳደር ሥርዓት ቢዘረጋ፣
- ማንኛዉም ግዢ ከመከናወኑ በፊት የገበያ ጥናት ማካሄዱ የዋጋ አይነት ላይ እውነታዎችን ስለሚያመላክት ቢለመድ፣
- ከተለያዩ የሥራ ክፍሎች የሚቀርቡ የግዥ ጥያቄዎችን መሠረት በማድረግ ግዥ ከመፈጸሙ በፊት ግዥ እንዲፈጸም የተጠየቀው ዕቃ በስቶክ የተያዘ ስለመሆኑ የሚረጋገጥበት አሠራር መዘርጋት ቢቻል
- በዘመናዊ ቴኬኖሎጂ የታገዘ (Automated) የሰው ሀብት መረጃ ሥርዓት ቢዘረጋ፣ እንዲሁም የሠራተኞች ስነምግባርን በማጎልበት ዙሪያ ትኩረት ያደረገ ስልጠና ቢሰጥ፣

- ሀሰተኛ ማስረጃ በማቅረብ ያለበቂ ዕውቀትና ችሎታ ተቀጥረው ተቋሙን ከሚያገለግሉ ሰራተኞች ለመጠበቅ ሃሰተኛ የትምህርትና የስራ ልምድ ለማጣራት ትኩረት መስጠት፣
- የሀብት ምዝገባና ማሳወቅ ሥርዓቶች የጥቅም ግጭቶችን ለመከላከል፣ ምንጫቸው ያልታወቀ ንብረቶችን ለመለየት እና ሰፊ የህዝብ አገልግሎት ታማኝነትን ለመገንባት ሁለገብ መሳሪያ ናቸው። ስለዚህም በዘርፉ ይህን ስርአት ሙሉ ለሙሉ ተግባራዊ ለማድረግ ትኩረት ሊሰጥ ይገባል።
- በኦዲት ግኝቶች ላይ ተመስርቶ አስፈላጊውን አስተዳደራዊና ህጋዊ እርምጃ በወቅቱ የመውሰድ እና የማስተካከል ባህል ማዳበር፣
- የዉጪ ኦዲት ሪፖርቶችንና የተደረጉ ማሻሻያዎችን ለማህበረሰቡና ግንኙነት ላላቸው ባለድርሻ አካላት ተደራሽ ማድረግ
- የሒሳብ አያያዝ ሥርዓትን ከማዘመን አንፃር የተቀናጀ የፋይናንስ መረጃ ሥርዓት (IFMIS - Integration Finance Information System) ተጠናክሮ የሚተገበርበት ሁኔታ ቢመቻች፣